

OSLO STATSADVOKATEMBETER

Borgarting lagmannsrett

Postboks 8017 Dep.
0030 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.:
10/152-138 LQ/tk

Dato:
26. juni 2013

Oslo statsadvokatembeter – Norsk Rikskringkasting m.fl.

Deres brev av 12. juni 2013.

Innledningsvis vil en vise til den sakshistorikk som er gjengitt i Høyesteretts kjennelse av 21. mars 2013. Det fremgår av avsnitt 8 at PST avslo innsynbegjæringen 6. juni 2007 og påtalemyndighetens behandling ble avsluttet etter klage til Oslo statsadvokatembeter. Innsyn ble da nektet. Ankemotparten fremmer så en ny begjæring om innsyn 17. februar 2011. En viser her til Høyesteretts gjengivelse av sakens historikk. Det bør understrekes at verken lagmannsretten eller Høyesterett har tatt stilling til om det skal gis tilgang til lydopptakene generelt, eller hvilke særlige krav som må stilles til behandlingen av den del av lyd materialet som skriver seg fra forhandlinger for lukkede dører. I sin siste avgjørelse behandler Høyesterett kun spørsmålet om hva som skal anses som "inngrep" etter EMK art. 10 nr 1. Domstolene skal nå ta stilling til anvendelsen av art 10 nr 2.

Påtalemyndigheten har etter Høyesteretts avgjørelse av 21. mars d.å. vurdert saken på nytt i forhold til strprl. § 28 og påtaleinstruksens § 4-2, 3. ledd, 1. pkt. I lys av de særegne omstendigheter som er knyttet til lydopptakene i Treholt-saken, og som er fremhevet i Høyesteretts premisser, har man funnet å kunne gi pressen innsyn til lydopptakene etter disse bestemmelsene. Det fastholdes at påtalemyndigheten ikke har kompetanse til å avgradere materialet, jfr. nedenfor. Den beslutning som nå er truffet, gjelder følgelig - og kan bare gjelde - den delen av lydopptakene som pr. i dag er ugraderte, jfr. påtaleinstruksens § 4-2, 3. ledd, 2. pkt. Det tilkjennegis likevel allerede nå at det vil bli gitt innsyn etter det regelverk påtalemyndigheten forvalter for alt lyd materiale som blir avgradert.

Det bør her nevnes at påtalemyndigheten over tid har fulgt en konsekvent praksis hva gjelder begjæring om innsyn i straffesaksdokumenter. Spørsmålet har ved flere anledninger vært forelagt riksadvokaten på prinsipielt grunnlag. En vil understreke at avgjørelsen i den foreliggende sak er helt konkret begrunnet, og en er av den klare oppfatning at vårt stanspunkt i denne saken ikke innebærer noen generell endring av tidligere praksis vedr. pressens innsyn i straffesaksdokumenter.

Store deler av lyd materialet er gradert, og regjeringen ga ved Kgl. res. i 1985 samtykke til at dette kunne meddeles retten, jfr. bevisforbudsbestemmelsen i strprl. § 117.

I prosesskriv av 7. september 2012 til Høyesteretts ankeutvalg uttalte vi følgende om den rettslige problemstillingen knyttet til behandlingen av dette materialet:

“Lydopptak av forklaringer gitt for lukkede dører

Som en subsidiær anførsel vil en gjøre gjeldende at forklaringer som ble avgitt for lukkede dører, må behandles etter andre regler som kommer i tillegg til de rettsregler som er anført ovenfor.

De ankende parter synes her å hevde at domstolene etter norsk lov etter egen diskresjon kan offentliggjøre gradert materiale som er fremlagt for domstolene i forbindelse med en straffesak.

For samtlige forklaringer der dørene ble begjært lukket, er hjemmelsgrunnlaget knyttet til DI. § 125 slik den lød før lovendringen i 1994. Det bør her bemerkes at retten ga taushetspålegg etter dagjeldende DI. § 130 i kjennelse av 6. mars 1985. For alle som avga forklaring bak lukkede dører ble det gitt forklaringer som falt inn under bevisforbudet i Strpl. § 117 som har slik ordlyd:

Retten må ikke ta imot vitneforklaring om noe som holdes hemmelig av hensyn til rikets sikkerhet eller forhold til fremmed stat, hvis ikke Kongen gir tillatelse.

Dersom ikke tillatelsen bestemmer noe annet, skal vitnesbyrdet bare meddeles retten og partene i møte for stengte dører og under pålegg om taushetsplikt.

Denne bestemmelsen innebærer at Kongen kan gi fritak for taushetsplikten, men loven fastslår utvetydig at forklaringen bare kan gis for lukkede dører med mindre særskilt tillatelse til det motsatte er bestemt, jf. bestemmelsens annet ledd. Slik tillatelse er ikke gitt. Det synes å fremstå som helt selvmotsigende at domstolen i ettertid skulle kunne avgradere materialet etter egen skjønnsmessig vurdering av behovet for fortsatt hemmelighold uavhengig av det samtykke som ble gitt og som kun ga tillatelse til at vitnet kunne føres for lukkede dører.

I sin ytterste konsekvens vil risikoen for spredning bli uakseptabel for utstederen av opplysningene. Dersom den dømmende rett først har lagt til grunn at § 117 kommer til anvendelse, kan ikke en senere dommer omgjøre denne beslutning etter begjæring fra f. eks. en tredje part. Avgraderingskompetansen må stadig ligge hos utstederen av den graderte informasjonen. En viser her til sikkerhetsloven § 11, 3. ledd og forskrift om informasjonssikkerhet F0107.2001 nr 744 § 2-11. Dette er regler som er videreført fra den tidligere sikkerhetsinstruks.

For fullstendighetens skyld bør det nevnes at domstolen selvsagt står fritt til å vurdere om betingelsene i § 117 foreligger når vitnet skal føres. Med andre ord om hvorvidt det aktuelle vitneprov faller inn under bestemmelsen i § 117. Domstolen kan f. eks. være av den oppfatning at opplysningene rent faktisk ikke er å anse som ”hemmelige”, jf. Bjerke/Keiserud I, s 448. Dette innebærer ikke at domstolen står fritt. Dersom det oppstår uenighet mellom påtalemyndigheten og domstolen om slike spørsmål, må påtalemyndigheten vurdere frafall av vitnet og i sin ytterste konsekvens å frafalle tiltalen. Det bør her bemerkes at slike spørsmål alltid skal behandles for lukkede dører, jf. DI § 126. Dersom først vitnet blir ført for lukkede dører, kan ikke domstolen ensidig endre forutsetningen for at samtykket ble gitt. Dette følger også av lovens ordlyd som anvender formuleringen ”holdes hemmelig” og ikke ”bør holdes hemmelig”. Dette tilsier at det er det forvaltningsorganet som har gitt den graderte informasjonen (eksempelvis Utenriks-, Forsvars eller Justisdepartementet) som med endelig virkning bestemmer spørsmålet om fortsatt gradering.

Etter påtalemyndighetens syn må en ved en eventuell avgradering følge de prosedyrer som følger av sikkerhetsloven, jf. § 2, 4. ledd, der denne lov er gitt anvendelse for domstolene. Dette innebærer at den korrekte, men også praktiske fremgangsmåte, vil være at de ulike myndigheter (Justisdepartementet/ PST,

Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet) gis anledning til å gjennomgå materialet og gi sin uttalelse til spørsmålet om fortsatt gradering. Påtalemyndigheten vil så oversende disse, samt sin tilråding til Borgarting lagmannsrett, slik at denne domstol eventuelt kan oppheve det gitte taushetspålegg som ble gitt av domstolen i 1985.

Denne prosedyre vil rimeligvis ta en del tid, men er nødvendig dersom sikkerhetsloven skal etterleves.

For ordens skyld vil en understreke at en avgradering av straffesaksdokumenter ikke uten videre innebærer at dokumentene blir offentliggjort. Dette vil måtte følge de regler som gjelder generelt for straffesaker, jf. det som er uttalt ovenfor.”

Høyesterett tok ikke stilling til denne anførsel.

Påtalemyndigheten er av den oppfatning at avgradering av dette lyd materialet nå bør vurderes på nytt. En viser her til sikkerhetslovens § 11, 3. ledd. Etter påtalemyndighetens syn bør det nå foreligge helt konkrete omstendigheter som eventuelt kan begrunne hemmelighold dersom deler av informasjonen fortsatt skal graderes. Det er utsteder av informasjonen som avgjør om materialet fortsatt skal være gradert. Påtalemyndigheten har verken formell eller reell kompetanse til å uttale seg i spørsmålet om fortsatt gradering. En viser her særlig til bestemmelsen i påtaleinstruksens § 4-2, 3. ledd, 2. pkt, jfr. 4-1, fjerde ledd, 1. pkt. Av disse bestemmelser fremgår det at utlån alltid skal nektes vedr. saksdokumenter som gjelder rikets sikkerhet eller forholdet til fremmed stat.

Jeg har derfor bedt om at PST snarest mulig tar opp graderingsspørsmålet med de berørte departementer (Justis- og beredskaps-, Forsvars- og Utenriksdepartementet) slik at man eventuelt kan få en avgradering av lyd materialet. Det som da blir avgradert, vil - som nevnt - bli gjort tilgjengelig for pressen.

Det materialet som pr. i dag er ugradert, vil bli stilt til rådighet for pressen så snart dette er praktisk mulig.

En vil på denne bakgrunn be om at retten avholder et saksforberedende møte for å drøfte sakens eventuelle fortsatte behandling i lagmannsretten. Det bør i den forbindelse også nevnes at vår avgjørelse om innsyn etter straffeprosessloven og påtaleinstruksens også kan få betydning for partskonstellasjonene i saken. En vil også nevne at noen vitner – som påpekt av ankemotparten – forklarte seg i lukket rett ”av hensyn til privatlivets fred”, jfr. Dl. §125, bokstav b. Dette kan reise særskilte problemstillinger i saken. Dersom materialet i sin helhet avgraderes, antar en at saken – under enhver omstendighet – vil falle bort.

Lasse Qvigstad
førstestatsadvokat

Gjenpart: NRK, juridisk avdeling, 0340 Oslo v/ advokat Ane Stokland